

EURÓPAI FÜZETEK 13.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI

TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Kalmár Károly – Szabó Lajos
**Az uniós csatlakozás és a
növényegészségügy**

Mezőgazdaság

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külügyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ
és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánczai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós,
Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörcsik Richárd, Inotai András,
Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső,
Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám,
Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Lektor: Berényi Andrea

Kézirat lezárva: 2003. március 6.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Fényképek: Megyeri Lajos; Audiovisual Library European Commission

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

Egyetlen gazda sem örül annak, ha gyümölcs-fáit, virágait kártevők lepik el. Tavasz táján, nagy nyári esőzések után idegesen keresgélünk a növényvédőszereket árusító boltok pultjainál, s szomorúan szemléljük, amikor a szelídgesztenyefákon megjelenik az aknázó moly. S még szomorúbbak vagyunk, amikor azt érezzük, hogy a parányi levéltetvek, a különféle rendű és rangú atkák s más növénykárosító élősködők erősebbnek bizonyulnak nálunk. A növény maga az élet, a magunk egészségének záloga. A kártevők elleni védekezés bonyolult, és hallatlanul nagy szakértelem kell hozzá. Az Európai Unió, ahová mi is igyekszünk, kardinális kérdésként tekint a növényegészségügyre, az e téren kialakított szabályozás igen precíz, s a tagországok lakóinak, termelőinek védelmét szolgálja. A szigorú szabályok nyilvánvaló célja, hogy a minőségi piacon ne tűnhesse-
nek föl a minőségileg kifogásolható termékek. Az ugyanis nem érdeke sem a termelőnek, sem a kereskedőnek, sem a vásárlónak.

Már a csatlakozás előtt érdemes megismerni a védett zóna, a növényültetvél, és más újszerű fogalmak használatával. Ezekhez ugyanis reményeink szerint a közeli jövőben legalább annyi közünk lesz, mint Franciaországnak, Németországnak, s a többi tagállamnak – ma.

I. Az Európai Unió növény-egészségügyi rendszere

A növény-egészségügyi követelményeket valamennyi EU-tagállamban egységes elvek szerint szabályozták. A közösségi előírások betartása kötelező. A legfontosabb növény-egészségügyi kérdéseket szabályozó előírásokkal a szakterület szabályozásának elveit, kereteit határozzák meg. Ezeket az elveket minden tagország köteles beépíteni saját jogrendszerébe. Hogy ezt milyen formában teszi, és a gyakorlatban hogyan valósítja meg, a nemzeti sajátosságok figyelembevételével a tagállamok dönthetik el.

Az Európai Unió növény-egészségügyi előírásait alapjogszabályként a – többször módosított – 2000/29 EK irányelv foglalja össze. A jogszabály meghatározza a növények, növényi termékek károsítóinak tagországokba történő behurcolása és szétterjedése elleni intézkedéseket és a károsítók fellépése esetén szükséges eljárásokat (például fertőzött növények kezelése, fertőzött részek eltávolítása, zárlat alá vétel, szállítási előírások, megsemmisítés).

Hazánkban a növény-egészségügyi szabályozás rendszere a csatlakozás után valamelyest megváltozik. Ennek az az oka, hogy a magyar gazdálkodók és kereskedők az EU egységes piacára fognak termelni, s termékeiket itt értékesítik. Magyarországon és az

Európai Unió valamennyi tagállamában egységes előírások vonatkoznak a növény-egészségügyi ellenőrzésekre. Mivel 1993 óta az uniós tagállamok közötti határellenőrzés teljesen megszűnt, a növény-egészségügyi ellenőrzéseket a termőhelyeken végzik. Az ellenőrzésköteles terméket előállítókat, forgalmazókat nyilvántartásra kötelezik, s valamennyi érintett nyilvántartási számot kap. Ezzel lehetővé válik a *növényútlevel* kibocsátása, amely feltétele a piaci kereskedelemben való részvételnek.

Magyarország jelenleg a növények, növényi termékek exportja és importja esetén a Nemzetközi Növényvédelmi Egyezmény alapján, nemzetközileg egységesen rendszeresí-

tett növény-egészségügyi bizonyítványt alkalmaz, amelyet belföldi, illetve a Közösségen belüli viszonylatban felvált a növényútlevél. Ennek használata bizonyos, ellenőrzésköteles növények, növényi termékek esetében kötelező. A mai magyar rendszer és az unió rendszere között a legnagyobb eltérés az ellenőrzésköteles termékek összetételében tapasztalható. A magyar előírások ugyanis valamennyi növény és növényi termék növény-egészségügyi ellenőrzését megkövetelik, miközben a közösségi jogszabály gyakorlatilag csak a szaporítóanyagok és a vetőmagvak egy részének, valamint a burgonya, a citrus-féle gyümölcsök, a dísnövények és egyes faárúk vizsgálatát teszi szükségessé. Ugyanakkor nálunk elsősorban a *végtermék* ellenőrzése történik meg, a tagországokban pedig az *egész termelési folyamatot* felügyeli a hatóság. Tehát amíg mi nagyszámú és sokféle árut vizsgálunk, addig a tagállamok csak a kifejezetten magas növény-egészségügyi kockázatot jelentő termékeket ellenőrzik. Ezek az ellenőrzések sokrétűbbek és alaposabbak, mint amit a magyar gyakorlatban alkalmazunk.

Az irányelv előírásai szerint a Közösség tagországaiban az illetékes növényvédelmi hatóságoknak valamennyi vizsgálatköteles növény termelőjét és forgalmazóját nyilván tartásba kell venniük, és egyedi nyilván tartási számmal kell ellátniuk. Ez a *terme-*

lei regiszter és a termőhelyi ellenőrzések képezik a növényútlevél-rendszer alapját, amely biztosítja az ellenőrzésköteles termékek mozgását a belső piacon.

Új eleme lesz a szabályozásnak a *védett zóna* rendszere, amelyet az EU ugyancsak az egységes piac kialakításának következményeként hozott létre azért, hogy a károsítók szétterjedését így is megakadályozza a különösen veszélyeztetett, még nem fertőzött területeken. Harmadik országokból, azaz az unión kívüli államokból származó termékek kereskedelmével kapcsolatban a növény-egészségügyi rendszer nem fog számottevően megváltozni, a növény-egészségügyi bizonyítványt a továbbiakban is alkalmazni kell. A változás, hogy a növény-egészségügyi vizsgálatok helyszíne a Közösség területére történő *első belépés helye* lesz, azaz egy tagország által beléptetett termék forgalmazási lehetősége az egész Közösségre vonatkozik, nem csak arra a tagállamra, amelyiken keresztül a termék az unióba belépett. Tehát az a harmadik országból származó termék, amely a Közösség határán engedélyt kapott a belépésre, közösségi terméké válik, és az unió egész területén szabadon szállítható. Nagy hangsúlyt kell fektetni a *növény-egészségügyi határkirendeltségek* fejlesztésére, hogy az uniós követelményeknek megfelelő növény-egészségügyi ellenőrzés lehetővé váljon.

II. Közösségi és hazai jogszabályok

A közösségi jogszabályok típusai némiképp eltérnek a Magyarországon megszokottaktól. A *rendelet* olyan közösségi jogszabály, amelynek előírásai valamennyi tagállamban kötelezők. A tagállamokban jogharmonizáció nélkül, közvetlenül lép hatályba. Az *irányelveket* átültetik a tagállamok jogrendjébe, méghozzá úgy, hogy a harmonizáció módját maga a tagállam sajátosságainak megfelelően alakítja ki. Ez könnyebbséget jelent annyiban, hogy a megvalósítás módja szabadon választható, de a végrehajtást szigorúan figyelemmel kíséri a Bizottság. A *határozat* a rendelethez hasonlóan kötelező a jogszabályban foglalt érintettek számára. Általában kisebb problémakörök célzott kezelésére szolgál, a közösségi szintű kihirdetést követően valamennyi tagországban közvetlenül hatályba lép. Az *ajánlás*, illetve a *vélemény* fakultatív előírás, de az Európai Közösség Hivatalos Lapjában minden esetben megjelenik mindkét rendelkezés. A tagállamok eldönthetik, hogy figyelembe veszik-e az ajánlás és a vélemény tartalmát, vagy sem.

A növény-egészségügyi szabályozás legfontosabb irányelvei:

- a Bizottság 2001/33 EK, 2002/28 EK, a 2002/36 EK és a 2002/89 EK irányelvével módosított 2000/29 EK tanácsi irányelv a

növényekre és a növényi termékekre káros organizmusok Közösségbe való bevitelére és a Közösségen belüli elterjedése elleni védelmi intézkedésekről;

- a Tanács 69/464 EKG irányelve a burgonyarak ellenőrzéséről;
- a Tanács 69/465 EKG irányelve a burgonya cisztaképző fonálférgék ellenőrzéséről;
- a Tanács 93/85 EKG irányelve a burgonya baktériumos gyűrűs rothadása ellenőrzéséről;
- a Tanács 98/57 EK irányelve a *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al. ellenőrzéséről;
- a Bizottság 92/70 EKG irányelve a Közösségen belüli védett zónák elismerése érdekében végrehajtandó vizsgálatok részletes szabályainak megállapításáról;
- a Bizottság 2001/32 EK irányelve a Közösségen belül található, különleges növény-egészségügyi kockázatnak kitett zónák elismeréséről és a 92/76 EKG irányelv hatályon kívül helyezéséről, valamint az azt módosító 2002/29/EK bizottsági irányelv;
- a Bizottság 92/90 EKG irányelve olyan kötelezettségek létesítéséről, amelyeknek a növények, növényi termékek és egyéb anyagok termelőinek és importőreinek meg kell

felelniük, valamint a nyilvántartásba vételük megállapításáról;

- a Bizottság 92/105 EKG irányelve egyes növények, növényi termékek vagy egyéb anyagok Közösségen belüli mozgásához szükséges növényútlevelek egységesítésének mértékéről, a növényútlevelek kiállításához kapcsolódó részletes eljárások megállapításáról, valamint a növényútlevelek cseréjének feltételeiről és részletes eljárásairól;
- a Bizottság 93/50 EKG irányelve a Tanács 2000/29 EK irányelve V. függelékének A) részében fel nem sorolt egyes növények termelőinek és forgalmazóinak nyilvántartásba vételéről;
- a Bizottság 93/51 EKG irányelve egyes növények, növényi termékek vagy egyéb anyagok védett zónán történő áthaladásának, illetve ilyen zónába történő bevitelének, valamint a védett zónából származó növények, növényi termékek vagy egyéb anyagok szállításának szabályairól;
- a Bizottság 94/3 EK irányelve a harmadik országból érkező, növény-egészségügyi veszélyt jelentő káros szervezet vagy szállítás-mány feltartóztatásának jelentésére vonatkozó eljárásról;
- a Bizottság 95/44 EK irányelve azokról a feltételekről, amelyek betartásával a Tanács 2000/29 EK irányelve I–V. függelékében felsorolt bizonyos károsítók, növények, növényi termékek és egyéb anyagok kísérleti

vagy tudományos célra, illetve fajtaszelekciós tevékenységre bevihetők az Európai Közösségbe vagy annak egyes védett zónáiba, vagy azon belül szállíthatók, valamint az azt módosító 97/46 EK bizottsági irányelv;

- a Bizottság 98/22 EK irányelve azokról a minimális feltételekről, amelyeknek a harmadik országokból érkező növények, növényi termékek és egyéb anyagok Európai Közösségbe történő szállításakor a növény-egészségügyi határkirendeltségeken lévő vizsgálati helynek, kivéve rendeltetési hely, meg kell felelniük.

A felsorolt irányelvek rendelkezéseit tartalmazó magyar jogszabályok a következők:

- a növényvédelemről szóló 2000. évi XXXV. törvény;
- a 7/2001. (I. 17.) FVM rendelet a növény-egészségügyi feladatok végrehajtásának részletes szabályairól (a továbbiakban: rendelet).

III. Községi intézmények, fogalmak, eljárások

1. Növény-egészségügyi hatóság

A 2000/29 EK irányelv előírja, hogy minden tagországnak létre kell hoznia, vagy ki kell jelölnie egy központi hatóságot, amely felelős a növény-egészségügyi feladatok végrehajtásáért és a kapcsolattartásért. E hatóságnak lehetőség szerint ugyanannak a szervezetnek kell lennie, amelyet az ország a FAO (Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete) Nemzetközi Növényvédelmi Egyezménye (IPPC) szerint létrehozott. Hatályos jogszabályaink alapján Magyarországon a növény-egészségügyi feladatok összehangolásáért és végrehajtásáért, valamint a nemzetközi kapcsolattartásért a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (a továbbiakban: minisztérium) a felelős. E feladatot a minisztérium a Növény- és Talajvédelmi Központi Szolgálat és a megyei növény- és talajvédelmi szolgálatok útján látja el.

Az irányelv II. cikkelye meghatározza a központi hatóságra vonatkozó előírásokat és a kapcsolattartás módját a többi tagállam illetékes hatóságaival, illetve az Európai Bizottsággal. Ennek értelmében a felelős

hatóság elrendelheti, hogy a növény-egészségügyi előírások betartását felügyelete alatt bármely arra alkalmas jogi személy elvégezhesse hivatalos keretek között. Az ilyen jogi személyeket kizárólagosan megbízzák különleges közjogi feladatokkal, feltéve, ha sem a szervezeteknek, sem tagjainak nincs érdekeltségük az általuk hozott intézkedések eredményében.

A tagországoknak biztosítaniuk kell, hogy a növény-egészségügyi hatósági feladatokat ellátó köztisztviselők, illetve felügyelők rendelkezzenek a 2000/29 EK irányelvben foglaltak végrehajtásához szükséges képzettséggel. Az Európai Bizottság közöségi programokat szervez a köztisztviselők és más felügyelők továbbképzésére azért, hogy a tagországi szinten szerzett ismereteket és tapasztalatokat egységesítse, ezzel segítve az említett irányelv előírásainak egyező alkalmazását. Ebből következik, hogy az unió fokozottan figyel a csatlakozás előtt álló országok szakembereinek képzettségére és továbbképzésük rendszerére is. E továbbképzések nemzeti szinten történő egységesítését és dokumentáltságának javítását szorgalmazza, amelyhez közös konzultációk szervezésével technikai segítséget nyújt.

2. Zárlati károsítók

A 2000/29 EK irányelv felsorolja azokat a káros szervezeteket, amelyeket zárlati (karantén) károsítóknak kell tekintenünk, és fellépésük esetén növény-egészségügyi hatósági intézkedéseket kell hoznunk. *Zárlati károsítónak* nevezzük azokat, amelyek jelentős gazdasági kárt okozhatnak, és a veszélyeztetett területen még nem fordulnak elő; vagy előfordulnak, de nem terjedtek el, és ellenük hatósági határozat alapján védekezést folytatnak.

A növényvédelmi törvény értelmében a földhasználó és a termelő köteles a zárlati károsítókat elpusztítani, azok behurcolá-

sát, meghonosodását és terjedését megakadályozni. Amennyiben zárlati károsítók okozta fertőzést vagy annak gyanúját észleli, azt haladéktalanul be kell jelentenie az illetékes növény-egészségügyi hatóságnak.

Az irányelv két nagy csoportra osztja a káros szervezeteket. Az egyik csoportba azok tartoznak, amelyek sok növényt károsítanak, és többféle termékkel hurcolhatók be a tagországokba. Az ilyen károsítókat valamennyi gazdanövényen vizsgálni kell, függetlenül attól, hogy ellenőrzésköteles növényről van-e szó, vagy sem. A másik csoportba azok a károsítók tartoznak, amelyek általában egy, vagy csak néhány növényen károsítanak, és ezekkel hurcolhatók be a tagországokba, így ellenőrzésük is első-sorban erre a néhány növényre, növényi termékre korlátozódik. Mindkét említett csoport további három részre tagolódik. Vannak olyan károsítók, amelyek nem fordulnak elő az Európai Unió területén, s vannak olyanok, amelyek valamilyen szinten megtalálhatók a Közösségben. Végül vannak olyanok, amelyek ellen csak az úgynevezett védett zónákban kell védelmi intézkedéseket hozni.

Amennyiben egy tagország növény-egészségügyi hatósága a 2000/29 EK irányelv mellékleteiben szereplő károsító megjelenését észleli, köteles azt azonnal bejelenteni az Európai Bizottságnak és a többi tagország-

nak. A bejelentési kötelezettség vonatkozik a tagállam által megtett vagy megteendő intézkedések ismertetésére is. A szükséges intézkedést úgy kell meghozni, hogy a károsító többi tagországba történő elterjedésének kockázatát a minimálisra csökkentse.

Ha egy tagállam egy eddig még elő nem fordult károsító megjelenésének közeli veszélyével számol, köteles haladéktalanul értesíteni a Bizottságot és a többi tagországot azokról a védelmi intézkedésekről, amelyeket szükségesnek tart a veszély elhárítására. Ha úgy ítéli meg, hogy az intézkedések nem születnek meg időben ahhoz, hogy megakadályozzák a károsítók behurcolását vagy elterjedését, addig ideiglenesen bármilyen szükséges intézkedést hozhat, amíg a Bizottság közösségi szinten nem szabályozza a kérdést.

Amennyiben szükséges a fenti esetben vázolt intézkedések meghozatala, a Bizottság a Növény-egészségügyi Állandó Bizottság közreműködésével megvizsgálja a helyzetet. Helyszíni ellenőrzés alapján döntenek a szükséges intézkedésekről, felülvizsgálják a tagország által foganatosítottakat, ha szükséges, módosítják vagy törlik azokat. A Bizottság figyelemmel kíséri a helyzet alakulását, ennek megfelelően módosítja vagy visszavonja a korábban hozott intézkedéseket. Egészen addig, amíg közösségi szinten nem hoznak döntést a rendkívüli helyzet kezelésére, a tagország fenntarthatja az általa hozott intézkedéseket.

3. Védett zóna

A Közösségen belüli növény-egészségügyi határellenőrzések megszűnésével megnőtt egyes – a Közösségen belül megtalálható – zárlati károsítók szétterjedésének kockázata. Ezek nagy veszélyt jelenthetnek a még mentes területek számára. Elterjedésük megelőzésére hozták létre a *védett zóna* rendszerét.

Védett zónának nevezzük azt a területet, amelyben a 2000/29 EK irányelv mellékleteiben felsorolt egy vagy több károsító nem honos, vagy nem telepedett meg a kedvező körülmények ellenére, jóllehet a Közösség egyes részein már jelen van. Továbbá védett

zóna az a terület is, ahol fennáll annak a veszélye, hogy egyes zárlati károsítók megtelepednek a számukra kedvező ökológiai körülmények mellett, annak ellenére, hogy ezek a károsítók nem honosak, vagy még nem telepedtek meg az Európai Unióban.

A védett zóna minősítést szigorú feltételek mellett lehet megszerezni és fenntartani. Amennyiben egy területre védett zóna státus elismerését kéri egy tagország, hivatalos kérelmet kell benyújtani az Európai Bizottságnak. A beadványt a Növény-egészségügyi Állandó Bizottság megvitatja, majd továbbítja az Európai Bizottságnak. Az fogadja el a konkrét javaslatot, amelyet az Európai Tanács elé terjeszt. A Tanács az a szerv, amely a védett zónát hivatalosan elismeri.

Egy övezet védett zónaként történő elismerésekor az alábbi feltételeket kell teljesíteni:

- hivatalos akcióprogramot kell készíteni, amelynek célja azt igazolni, hogy azok a károsítók, amelyekre az övezetet védett zónaként szándékoznak elismertetni, nem telepedtek meg, vagy előfordulásuk nem járványszerű;
- az akcióprogramot a felhatalmazott növény-egészségügyi hatóságnak folyamatosan ellenőriznie kell.

Az akcióprogramnak a következőket kell tartalmaznia:

- felmérést az érintett károsító biológiájának, valamint az érintett övezet agronómiájának és környezetének megismerésére, amelyek esetében megfelelő elemző módszerek alkalmazásával meg kell vizsgálni a talajt és a termést, amennyiben pedig szükséges, laboratóriumi vizsgálatot kell végezni;
- egy állandó monitoring-rendszert, amely évente legalább egy alkalommal, a megfelelő időben biztosítja a rendszeres felmérést azon károsító felderítése érdekében, amelyre az övezetet védett zónaként szándékoznak elismertetni;
- egy nyilvántartási rendszert, amely a felmérési eredmények adatait tartalmazza.

A felméréseket a növény-egészségügyi hatóság szakemberei végzik el. A felmérési módszert, annak végrehajtását és eredményét a Bizottság által alkalmazott szakértők számára hozzáférhetővé kell tenni. A Bizottságot értesíteni kell a felmérési módszerről és annak végrehajtásáról. A Bizottság az információt eljuttatja a többi tagországba.

A védett zóna státus fenntartásához az érintett tagországnak rendszeres, hivatalos ellenőrzést kell végeznie arra a károsítóra vonatkozóan, amelyre a védett zónát elismerték. Ha az illetékes hatóság ilyen károsítót talál, arról a Bizottságot köteles haladéktalanul értesíteni. Az ilyen esetből származó veszélyt a Növény-egészségügyi Állandó Bizottság értékeli, és dönt az intézkedések

ről. Ha egy védett zónában olyan károsító jelenik meg, amelyre az elismerés vonatkozik, akkor a terület mentességi státusát visszavonják.

Ha az Európai Unió tagállamaiból vagy harmadik országokból növényt, növényi terméket kívánnak a védett zóna területére szállítani, akkor a 2000/29 EK irányelv rendelkezései alapján szigorúbb növény-egészségügyi feltételeknek kell megfelelni, mint más esetekben. Amennyiben e feltételek nem teljesíthetők, a küldeményt nem lehet a védett zóna területén felhasználni. Az ilyen szállítmányoknál az ellenőrzésköteles termék csomagolását le kell pecsételni, és hatósági felügyelet mellett kell szállítani az adott védett zónán kívül eső rendeltési helyre. Az olyan küldemények, amelyek célállomása a Közösség egy másik területe, de szállításuk védett zónán keresztül történik, csak zárt csomagolásban, a növény-egészségügyi hatóság által lepecsételve fuvarozhatók a védett zóna területén át.

Figyelembe véve egy védett zóna kialakításának és fenntartásának bonyolult eljárásrendjét és igazolási rendszerét, valamint költséges alkalmazását, úgy döntötünk, hogy *Magyarországon nem hozunk létre védett zónát*. Az Európai Unió is időről-időre felülvizsgálja a működő rendszert, és végrehajtja a szükséges változtatásokat. Az említett nehézségek miatt az utóbbi időben

számottevően csökkent a védett zónák száma. A Bizottság és a Tanács alternatív megoldásra törekszik. Több fontos területen, egyes károsítók megtelepedésének és elterjedésének megakadályozására úgynevezett ellenőrzési (kontroll) irányelveket vezettek be. E jogszabályok átfogó szabályozást tartalmaznak az adott károsító felderítéséről, kimutatásának és azonosításának laboratóriumi módszeréről, valamint a felbukkanásakor foganatosítandó hatósági intézkedésekről. Jelenleg a burgonya baktériumos gyűrűs és barnarothadása, a burgonyarák és a burgonya cisztaképző fonálférgek ellenőrzésére fogadtak el és működtetnek kontroll direktívát.

4. Növény-egészségügyi nyilvántartási rendszer

Az EU belső piacára kerülő, növény-egészségügyileg ellenőrzésköteles termékek előállítóit, felvásárlóit, gyűjtőraktározóit, forgalmazóit és importőreit, vagy más érintett személyeket hivatalos nyilvántartásba kell venni. A regisztrációra kötelezetteket jelentkezés alapján veszi nyilvántartásba a hatóság. A bejelentkezés úgynevezett regisztrációs úrlapon történik, amelyet az illetékes hatóság gyűjt be, és megvizsgálja az úrlapon szereplő adatokat. Ha a beszolgáltatott információ nem felel meg az előírásoknak, a

nyilvántartásra kötelezett csak a szükséges adatok pótlása után kerülhet be a hivatalos regiszterbe. Ha a termelő az adatszolgáltatási kötelezettségét nem teljesíti, akkor az ellenőrzésköteles termékeket nem forgalmazhatja, azaz nem viheti be az unió egységes piacára. Nyilvántartásba vétele után minden termelő egyedi azonosító számot kap, amely a későbbiekben a növényútlevélben is szerepelni fog. Amennyiben a termelő tevékenysége megváltozik, korábbi adataiban változás történik, a módosult adatokat és a szükséges információkat be kell jelentenie az illetékes hatóságnak. Ilyen eset fordulhat elő akkor is, ha a korábbi szándéktól

eltérően védett zónába történik a szállítás. Ezt a szándékot már a termelési időszak elején jelezni kell az illetékes növény-egészségügyi hatóságnak, mert védett zónába történő szállítás esetén szigorúbbak az előírások.

A vonatkozó irányelvekben előírt termelői kötelezettségek betartásának ellenőrzéséért, a nyilvántartási rendszer kiépítéséért és az abban szereplő információk naprakészen tartásáért a növényvédelmi hatóság felel.

A rendelkezések értelmében a nyilvántartásra kötelezett köteles:

- naprakész nyilvántartást vezetni azokról a helyekről, ahol az ellenőrzésköteles árut termeszti, előállítja, tárolja, tartja vagy felhasználja;
- nyilvántartást vezetni azokról az ellenőrzésköteles árukról, amelyeket tárolásra vásárolt vagy a telephelyen termeszt, termelésbe von, vagy bármilyen célból továbbít;
- a termeléssel és a forgalmazással, valamint az ellenőrzéssel kapcsolatos okmányokat legalább három évig megőrizni;
- személyesen vagy a növényvédelemben és más növény-egészségügyi témában szakmai tapasztalattal rendelkező megbízottja útján a hatósággal kapcsolatot tartani;
- szükség szerint és a megfelelő időben, a hatóság által meghatározott módon megfigyeléseket folytatni;

- az ellenőrzést végző felügyelő számára lehetővé tenni a vizsgálatot, a mintavételezést, valamint a vonatkozó okmányok megtekintését, illetve együttműködni a hatósággal;
- a hatóság intézkedésére a telephelyek növény-egészségügyi helyzetének fenntartására, illetve az anyagok azonosságának megőrzésére vonatkozó különleges kötelezettségeket (különleges vizsgálat, mintavételezés, elkülönítés, felszámolás, kezelés, megsemmisítés) betartani;
- értesíteni az illetékes hatóságot valamely károsító, annak tünete, illetve bármely más növényi rendellenesség előfordulásáról.

Mentesül a nyilvántartási és a növény-egészségügyi ellenőrzési kötelezettség alól az a kistermelő, aki teljes növény-, növényi termék vagy egyéb anyagkészletét saját fogyasztásra használja, vagy a *helyi piacon* fogyasztás céljából értékesíti olyan végső felhasználó számára, aki nem hivatásszerűen foglalkozik növénytermesztéssel. Amennyiben a zárlati károsítók elterjedésének veszélye nem áll fenn, a nyilvántartási kötelezettség nem vonatkozik növények, növényi termékek, élelmiszerek és állati takarmányok kis mennyiségének szállítására sem, amennyiben azokat a tulajdonos vagy az átvévő szállítás közbeni fogyasztásra, valamint nem ipari vagy kereskedelmi célú felhasználásra szánja. Itt felmerülhet a kérdés, hogy vajon mi számít helyi piac-

nak. A helyi piac fogalmát a közösségi jogszabályok nem határozzák meg pontosan, ezt a tagországek saját adottságaikhoz igazítják. Általában egy nagyobb közigazgatási egység (tartomány, megye) területe alkotja a helyi piacot, ahol a gazdák nyilvántartási kötelezettség nélkül a korábban említett feltételekkel eladhatják termékeiket. Rendeletünk a helyi piac fogalmát a következőképpen jelöli: növény, növényi termék és egyéb anyag nem kereskedelmi célú eladására szolgáló, egy adott megyére, illetve a szomszédos megyékre kiterjedő értékesítési vonzáskörzet.

5. Növényútlevél

5.1. Mi a növényútlevél, és mikor kötelező a használata?

Az Európai Unió belüli egységes belső piac kialakításával, az áruk szabad áramlásának biztosításával megszűnt a tagállamok közötti határellenőrzés is. Emiatt a károsítók elterjedésének kockázata nagyobb, mint korábban. A kockázat csökkentésére vezetett be az uniós szabályozás a termelői nyilvántartási kötelezettséget, és a regisztrált termelők által előállított növények, növényi termékek termőhelyi ellenőrzését. Így a termelési folyamat nyomon követésével, a termőhelyi ellenőrzések rendszerének működtetésével biztosítható a belső piacra kerülő termékek karantén károsítóktól való mentessége. Miután az így ellenőrzött termékek kikerülnek a forgalomba, szükség van egy olyan dokumentumra, amely igazolja, hogy az árut a növény-egészségügyi hatóság ellenőrizte. E célt szolgálja a növényútlevél, amely szervesen kapcsolódik a termelői nyilvántartási rendszerhez. A növényútlevél-rendszer működtetése a növény-egészségügyi hatóság feladata, bár kiadását átruházhatja valamely társhatóságra vagy arra alkalmas termelőre. Maga a növényútlevél tulajdonképpen korábban a tagországok közötti forgalomban alkalma-

zott növény-egészségügyi bizonyítvány helyett használatos. Jelenleg a tagállamok a *növény-egészségügyi bizonyítványt* csak a harmadik országokkal történő kereskedelemben alkalmazzák. A *növényútlevél* használata a tagállamon belüli szállításhál is kötelező.

5.2. Mit garantál a növényútlevél?

A növényútlevél igazolja, hogy az előállított növény vagy növényi termék az illetékes hatóság által növény-egészségügyi ellenőrzésben részesült, az előírásoknak megfelelő, előállítója a hivatalos termelői nyilvántartásban szerepel.

5.3. Ki állíthatja ki a növényútlevelet?

A növényútlevél kiállításán annak elkészítését, az adatok kitöltését és a növényútlevélnek a kérelmező számára történő rendelkezésre bocsátását kell érteni. A növényútlevelet közvetlenül a növényvédelmi hatóság vagy – annak ellenőrzése mellett – a termelő, az előállító, a felvásárló, a gyűjtőraktározó, a forgalmazó és az importőr, illetve egy társhatóság állíthatja ki. Tehát a termelők nyilvántartásba vétele és a termőhelyi ellenőrzések végrehajtása, valamint a termék zárlati károsítóktól való mentességének igazolása minden esetben az illetékes növényvédelmi hatóság feladata. A növényútlevél kiállítása viszont a növényvé-

delmi hatóság igazolása és ellenőrzése mellett átruházható egy társhatóságra vagy a termelőre.

A burgonya vetőgumóhoz kiadott növény-útlevélnek a 66/403 EGK tanácsi irányelvben előírt *hatósági címkének* kell lennie. Ez azt jelenti, hogy ebben az esetben a certifikációs címke egyben a növényútlevél is.

Mivel az eddigi konzultációk során az uniós képviselői világossá tették, hogy az uniós joganyag átvétele során nem elegendő a megfelelő jogszabályok megalkotása és kihirdetése, hanem nagyon fontos szempont az is, hogy ezek a jogszabályok hogyan működnek a gyakorlatban, ezért a rendszer bevezetésének első elemeként Magyarországon vetőburgonya esetében 2002 novembere óta működtetjük a növényútlevelet. Alkalmazkodva a tanácsi irányelvben meghatározott rendelkezéshez, a növényútlevél maga a termékhez kiadott *certifikációs címke*, amelyet a növény-egészségügyi hatóság igazolására és ellenőrzése mellett az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet (OMMI) állít ki, és bocsát a termelők, illetve a forgalmazók rendelkezésére. A többi ellenőrzésköteles termék növényútlevél-rendszerbe történő bevonása esetén is arra fogunk törekedni, hogy ahol valamilyen minőségtanúsítással kapcsolatos címke van forgalomban, az egyben növényútlevélként is szolgáljon, és a címkét kiállító hatóság adja ki azt.

5.4. Milyen a növényútlevél formátuma?

A növényútlevél formátumára egységes közösségi előírás nincs, a 92/105 EGK irányelv csak a tartalmi elemeket szabályozza. A növényútlevél lehet címke vagy a szállítmányt kísérő dokumentum is. Egyes tagországok saját szabványos növényútlevelet használnak, az irányelvben megfogalmazottakat azonban minden tagállam a saját rendszerének megfelelően alkalmazza. Az Egyesült Királyságban például nem használnak egységes formátumot, hanem általában a szállítmányt kísérő dokumentumon tüntetik fel az előírt információkat. Más tagországok címkét használnak, vagy más módon alkalmazzák a növényútlevelet. A címkét általában kiegészíti a kísérő dokumentum, de ha a címke tartalmazza valamennyi információt, a kísérő dokumentum elhagyható.

Fontos, hogy a növényútlevél a célnak megfelelő anyagból készüljön, mert vagy a csomagolóanyagra vagy magára a növényre kell azt rögzíteni. Az időjárásnak ellenálló anyagból kell készíteni, és úgy kell rögzíteni, hogy sérülés nélkül ne lehessen eltávolítani. Ezzel kiküszöbölhető, hogy jogellenesen újra felhasználják.

5.5. Milyen információknak kell szerepelniük a növényútlevélén?

A 92/105 EGK irányelv előírásai alapján a növényútlevélén a következő információkat kell feltüntetni:

- *'EGK növényútlevél'*. Ebbe a pontba kerül a növényútlevél megnevezése.
- *Az EK-tagállam kódja*. Itt kell feltüntetni a tagország nevét, illetve a nemzetközi szabványnak megfelelő kódját.
- *A felelős hivatalos testület vagy annak megkülönböztető kódja*. Ez a növényútlevél kibocsátásáért felelős hatóság kódja.
- *A termelő nyilvántartási száma*. Ebbe a rovatba nyilvántartási szám kerül, amelyet a termelő a növény-egészségügyi hatóságtól kap a regisztráció során. Ez biztosítja azt, hogy probléma esetén azonosítani tudjuk a termelés helyszínét. Ha a növényútlevelet olyan szervezet állítja ki, amely nem maga termeli a növényt, hanem például elosztó, csomagoló vagy átrakó központ, akkor ez utóbbi nyilvántartási számát kell feltüntetni a termelő helyett.
- *A növényútlevél egyéni sorszám, vagy a kibocsátott tételszám, vagy a kibocsátás hetének száma*. Ebben a rovatban kell feltüntetni a növényútlevél sorszámát, a megrendelés sorszámát, vagy annak a hetnek a sorszámát, amikor a növényútlevelet kibocsátották. A növényútlevelet haladéktalanul ki kell állítani, mielőtt elhagyja a telephelyet.
- *A termék botanikai neve (latinul)*. A rovatban a növény tudományos nevét kell feltüntetni a 2000/29 EK irányelv V. mellékletének A) része szerint.
- *A termék mennyisége*. A mennyiségi adatokat (db, kg) kell beírni ebbe a rovatba, attól függően, hogy milyen termékről van szó.
- *"ZP" megkülönböztető jelzés*, amely feltünteti, hogy a növényútlevél melyik területre érvényes, továbbá a *védett zóna kódja*, amelyre a terméket minősítették. Amennyiben az érintett gazdálkodószervezet korábban nem szállított a megjelölt védett zónába, minden egyes értékesítendő tétel esetében részletes instrukciót kell kérni az illetékes növény-egészségügyi hatóságtól. A hatósággal úgy kell időben kapcsolatba lépni, hogy az üzemnél egyébként is esedékes növény-egészségügyi ellenőrzés az adott tételt is minősíthesse a szállítmány rendeltetési helyére vonatkozó védett zóna előírások betartása szerint.
- *"RP" megkülönböztető jelzés* pótolta növényútlevél esetén, és az eredetileg nyilvántartásba vett előállító vagy importőr kódja.
- *Harmadik országból származó termékek*nél a *származási vagy feladási ország neve*. Ez a rovat a termék származási országának megjelölésére szolgál harmadik országból történő szállítás esetén. Társas termelésből származó növény, növényi termék esetén erre külön utalni kell. A rovatot re-export esetén a közbeeső (utoljára exportőrként szereplő) ország jelével is el kell látni.

Ezeket az információkat nyomtatott formában kell feltüntetni a növényútlevélén, legálább az EU egyik hivatalos nyelvén.

5.6. Minden egyes növény számára szükséges-e növényútlevél?

A növényútlevél a növény-egészségügyileg ellenőrzésköteles termékek kereskedelmi egységére alkalmazandó. Ez azt jelenti, hogy a növényútlevél szállítmányonként szükséges, ha a küldemény valamennyi egyede azonos helyről, ugyanabból a fajtából származik, és azonos rendeltetési helyre szállítják. Ettől eltérő esetben egy szállítmány több növényútlevelet igényel, amelyet termelési helyenként, termékenként, fajtánként, illetve rendeltetési helyenként kell

kiadni. Például száz azonos fajtájú almafacsemetét tartalmazó szállítmány egy növényútlevelet igényel, de ha a küldemény egyetlen almafacsemetét tartalmaz, azt is el kell látni növényútlevéllel. Két almafacsemetét tartalmazó szállítmány esetén két növényútlevélre van szükség. Egy küldeményt, amely két köteg azonos fajtájú almafacsemetét tartalmaz, de azok eltérő termesztési helyről származnak, két növényútlevéllel kell ellátni.

5.7. Mikor van szükség a növényútlevél cseréjére?

A növényútlevél cseréjére akkor kerül sor, ha a szállítmányt átrakják, átcsomagolják (másodlagos forgalmazás), vagy megválto-

zik annak növény-egészségügyi státusa. Ilyen esetben a küldemény új, "RP" megkülönböztető jelzéssel ellátott növényútlevelet kap, amelyen fel kell tüntetni az eredeti termelő, illetve importőr nyilvántartási számát is.

5.8. Kit terhel a növényútlevél költsége?

A tagországok maguk döntenek el, hogy a növényútlevél kiállításának, illetve a termelők nyilvántartásának költségeit ki fizesse meg. Az Egyesült Királyságban például a növényútlevél külön nem kerül pénzbe a termelőknek, hanem a növényútlevél kibocsátásához szükséges növény-egészségügyi ellenőrzések díját számolja fel az illetékes hatóság. A jövőben Magyarországon mi is ezt a gyakorlatot követjük.

6. Növények, növényi termékek harmadik országokkal történő kereskedelmének növény- egészségügyi ellenőrzése

Harmadik országokba történő szállítás esetén mindenkor a célország növény-egészségügyi előírásait kell alapul venni. Az illetékes hatóság ennek megfelelően végzi el a növény-egészségügyi ellenőrzést, ha szükséges, a termőhelyi és laboratóriumi vizsgálatokat, és zárlati károsítóktól való mentesség esetén az IPPC-ben meghatározott

formátumú növény-egészségügyi bizonyítványt állít ki. Az export növény-egészségügyi ellenőrzéseket tehát a csatlakozás után is a jelenlegi rendszerben fogjuk elvégezni a célország előírásainak megfelelően a berakóhelyen, illetve ha szükséges, a termőhelyen.

Harmadik országokból érkező importszállítmányok esetén a szükséges ellenőrzés az erre a célra létesített határkirendeltségen történik. Ha a terméket EU-tagországba szállítják tovább, a növény-egészségügyi bizonyítványt növényútlevéllel kell helyettesíteni.

A mai magyar gyakorlatban az import beléptetések területén eltérés tapasztalható. Amíg a 2000/29 EK irányelv elsősorban a növény-egészségügyi határkirendeltségen történő ellenőrzést írja elő, addig a mi jogszabályunk megengedi a kirakás helye szerinti „belföldiesítést” is, vállalva ennek minden kockázatát. Az Európai Unióban is vita tárgya, hogy tartható-e a jelenlegi rendszer, hiszen egyre több szállítmány vizsgálata nehézkes a határkirendeltségen (például konténeres küldemények esetén). Maga a direktíva is lehetőséget ad arra, hogy a kirakás helyén történjen az ellenőrzés. Mindezek ellenére Magyarországnak elsősorban a határon történő vizsgálatokra kell felkészülnie.

A növény-egészségügyi határkirendeltségen teljesítendő minimális feltételeket a

Bizottság 98/22 EK irányelve írja elő, amelyet beépítettünk a magyar jogszabályba. Ennek megfelelően folyamatban van azoknak a határátkelőhelyeknek a korszerűsítése, amelyek a hosszú távon fennmaradó – az ukrán, a román, a jugoszláv és a horvát – határszakaszokon fogják biztosítani az ellenőrzésköteles növényi termékek forgalmát. Az előírások szerint a belépő állomásoknak a laboratóriumi vizsgálati feltételek mellett rendelkezniük kell kirakási, tárolási, hűtőtárolási, fertőtlenítési, szükség esetén megsemmisítési lehetőségekkel is. Mivel egy ilyen komplexum kialakítása igen drága, úgy döntöttünk, hogy az érintett határszakaszokon egy közúti és egy vasúti átkelőhelyet fogunk kiépíteni, felszerelni az alábbi kirendeltségeken: Záhony, Eperjeske, Lökösháza, Nagylak, Röske, Kelebia, Gyékényes és Letenye. Nemzetközi víziúton: Mohács. Légiúton: Budapest-Ferihegy.

7. Kártalanítás

A növényvédelmi törvény alapján a zárlati intézkedés elrendelése következtében az árutermelők növényállományában bekövetkezett részleges vagy teljes megsemmisítés esetén a dologi tulajdonban keletkezett károk enyhítésére a termelő az államtól részleges kártalanításra jogosult, amelyről a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Miniszté-

rium dönt. A rendelet részletesen szabályozza azokat a feltételeket és követelményeket, amelyek alapján a termelők hozzájuthatnak a kártalanítási összeghez. Jelenleg a rendeletben szabályozottól némiképp eltérő módon történik a kártalanítási összegek kifizetése: a károsultak az agrártámogatások keretén belül juthatnak hozzá ezekhez az összegekhez.

Felmerül a kérdés, hogy uniós csatlakozásunk után milyen lesz nálunk a kártalanítás. Az EU nem szól bele a tagországok szabályozásába, minden tagállam maga dönt a kártalanítás kérdésében. Van, ahol létezik valamilyen formában kártalanítás, másutt a termelői érdekvédelmi szervezetek és pénzintézetek által létrehozott önkéntes biztosító társaságok segítik a bajba jutott gazdákat. Hatályos jogszabályaink alapján a termelői kártalanítás jogintézménye az uniós csatlakozást követően is megmarad.

A 2000/29 EK irányelv előírásainak megfelelően zárlati károsítók elleni védekezésre forrásokat kell elkülöníteni az Európai Unió általános költségvetésében, amelyre a Bizottság tesz javaslatot. Egy károsító Közösségbe történő behurcolása vagy a Közösségen belüli terjedése esetén a tagállamok növényegészségügyi védekezési célú pénzügyi hozzájárulást kaphatnak az általuk tett vagy tervezett hatósági intézkedésekkel kapcsolatos kiadások fedezésére. Az intézkedések

célja az illető károsító elleni védekezés, az attól való mentesítés, vagy ha ez nem lehetséges, terjedésének megakadályozása.

Az érintett tagállam – saját kérésre – akkor kaphatja meg a pénzügyi hozzájárulást, ha az érintett károsítót – függetlenül attól, hogy szerepel-e a zárlati károsítók között vagy sem – az előírásoknak megfelelően bejelentették a Bizottságnak. További kritérium, hogy a károsító közvetlen veszélyt jelent a Közösség egészére, vagy annak egy részére olyan területen történő megjelenésével, ahol korábban nem fordult elő, illetve amely területet e károsítótól korábban mentesítettek, vagy jelenleg mentesítés alatt áll. Fontos szempont az is, hogy a károsító a kérdéses területre egy harma-

dik országból vagy a Közösség más területeiről származó növények, növényi termékek vagy egyéb anyagok szállítmányaival került be.

A fent megjelölt célokra rendelkezésre álló forrásoknak a szükséges intézkedésekkel közvetlenül összefüggő kiadások legfeljebb 50 százalékát, az elmaradt bevétel miatti kártalanítás esetében legfeljebb 25 százalékát kell fedezniük, feltéve, ha az intézkedéseket a károsító megjelenésének kimutatását követő két éven belül fogantatosították, illetve tervezik a fogantatosítást. A csatlakozás után olyan pluszforrás állhat rendelkezésünkre, amely kiegészítheti a magyar költségvetésnek erre a célra elkülönített pénzeszközeit.

IV. További információforrások

Európai Bizottság

http://europa.eu.int/comm/dgs/agriculture/index_en.htm

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési

Minisztérium

<http://www.fvm.hu>

A magyar mezőgazdaság és az Európai Unió

<http://www.mfa.gov.hu/eumagyar.htm>

Növény- és Talajvédelmi Központi Szolgálat

<http://www.ontsz.hu>

**A „Mezőgazdaság”
témakörben eddig megjelent
Európai Füzetek:**

Dr. Bene László – Dr. Németh Lajos
Csatlakozás az Európai Unió
zöldség-gyümölcs ágazatához

•

Ertseyné Dr. Peregi Katalin – Dr. Bach István
A vetőmag és szaporítóanyag
termesztésének és használatának feltételei

•

Somogyi Zoltán
A csatlakozási tárgyalások agrárfejezete

Mi a növényútlevél, ki állíthatja ki ezt a számunkra egyelőre szokatlan dokumentumot, kit terhel a kiállítás költsége, mit garantál, mikor kell cserélni? Hogyan lehet a zárlati károsítókat elpusztítani, azok behurcolását, meghonosodását és terjedését megakadályozni? Melyek az Európai Unió legfontosabb növényvédelmi előírásai, milyen új intézményeket kell létrehozni, melyeket lehet megőrizni? Hogyan alakul át a határátkelőhelyeken az ellenőrzés, mi a dolga a termelőnek, s mi a hatóságnak? A növényegészségügygel foglalkozó füzetünk részletesen tárgyalja Magyarország növényvédelemmel kapcsolatos jelenlegi és a jövőben felmerülő feladatait.

Kalmár Károly
osztályvezető
Növény- és Talajvédelmi
Központi Szolgálat

Szabó Lajos
főosztályvezető-helyettes
Földművelésügyi és
Vidékfejlesztési Minisztérium